

Research Paper

Assessing the role of national divisions in the implementation of land management programs in West Azerbaijan Province

Sajed Bahramijaf¹, Reyhane Salehabadi², Rahim Shivrak³

١. Ph.D. student of Political Geography, Ferdowsi University of Mashhad
٢. Ph.D. in Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran.
٣. PhD student of Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran.

Received: 19 October 2020

Accepted: 2 January 2021

PP: 77-94

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Functional Analysis, National Divisions, Land Management, West Azerbaijan Province.

Abstract

Every government, in order to build its territory and better manage its territory, takes appropriate political organization of the space; The political organization of each country's space is carried out in the form of country divisions. The purpose of this study is to investigate and analyze the function of country divisions in the implementation of land management programs in West Azerbaijan province. The research method is descriptive-analytical and applied. The present study is based on the findings of a questionnaire taken from 218 specialized citizens of West Azerbaijan province (professors and students of political geography, land management and regional planning) and to analyze the data from the analysis model. A structure has been used for confirmatory factor analysis. Findings show that the database for the development of Spatial Planning programs with a positive and direct effect of 0.74, country divisions as a basis for Spatial Planning programs with a positive and direct effect of 0.79, providing resources and capacities Development and implementation of land management programs with a positive and direct effect of 0.84 that the component of providing resources has had a greater effect on the province's planning programs. Also, the indicators of accuracy and reliability to the information produced from the province and the zoning within the province based on official criteria with a direct score of 0.72 and comprehensive land information item according to the current provincial divisions with a score and a direct coefficient of 0.68 had the greatest impact. Within the indicators of providing resources and capacities of planning programs, the indicators of organizational capacity of managing the administrative-political divisions of the province (governor, governors, districts) to manage the development plans of the province with a score and direct impact of 0.76, It has had the greatest impact on the implementation of land management programs in the province because it is the organizational and administrative capacities that are responsible for the implementation of land management programs.

Citation: Bahramijaf, S; salehabadi, R; Shivrak, R (2022): Assessing the role of national divisions in the implementation of land management programs in West Azerbaijan Province, Journal of Regional Planning, Vol 12, No 47, PP:77-94.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5411

*Corresponding author: Reyhane Salehabadi

Address: Ph.D. in Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran

Tell:

Email: salehabadi100@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

The development and improvement of the level of functions of a divisional unit largely depend on the political organization of the space and the optimal arrangement of the country's territorial territory. Due to this fact, important divisions of the issues that have to do any kind of program planning in the country or region to better manage and gain the most out of available resources and talents of the region take place. Operating divisions include the provision of services and facilities for those in need and facilitate the government to lower the political level. This function at different levels in the area contiguous to the ultimate goal of the program planning of the titles to be had. It aims to provide a suitable framework for the continued survival of the divided country's national, and national security and the facilitation of balanced regional development. The divisions, dividing the land into small units or components easier to manage than land on different aspects of management, security, Application, and Development of

.According to political management purposes, can be used to supplement and facilitate the L of the plan Spatial planning in the country. Because, Spatial planning to optimize the distribution of population in the country is such that each region Baqablyt fits the needs and positions of a range of activities economic, social and demographic line with the wit capacity for economic acceptance, on the other, general purpose Spatial Planning, organization of space to gain optimal productivity of land on a regional scale, and the province is so of this, political management) divisions (and will be closed and the extent of the c of the condition of Spatial Planning taken into account. Based on this, the present article tries to study and analyze the role and position of the country divisions) political organization of space (of West Azerbaijan Province in the implementation

of the land management program of this province .

Methodology

Research is now the target as applied research and the descriptive nature of - the analysis is. This study sought to assess the impact of the divisions on the implementation of Spatial planning in West Azerbaijan Province can be. The data collection with both library and field for the is. After reviewing the theoretical foundations of research and studies in the field of object and purpose of research, studying literature review showed that three divisions of West Azerbaijan province on the implementation of Spatial planning influence to have these three words are from) database plan for Spatial Planning divisions are the basis and the context for Spatial Planning providing the resources of the formulation and implementation of Spatial Planning) Thus the need for each of these three variables were considered and ultimately the purpose of analyzing the results of a structural analysis model) LISREL was used. The study consisted of experts) professors, doctoral students, and senior Geography political, Spatial Planning, and Regional Planning ,O ,and directors of the provincial government and the city that will eventually number ٢١٨ calls from the population total obtained. Alpha test results show that the alpha to the stated amount is 0.887 Is . As a result of the results showed that the level of research questions the reliability of the high-level assessment has been.

Results and Discussion

Following the third component of the study in this field, respectively; Database to plan Spatial planning with a score of ٧,٤٨ ,sub-national entities as the basis and the context for Spatial planning ٧,٣١ , providing resources and capacity for the formulation and implementation of Spatial planning planning with a score of ٨,٣٧ and that all components are due to its high content of number ١,٩٦ means significant and

components supplied by sources with a score statistic 8.37 statistically significantly higher than the other two components are no longer on the subject of the investigation. Table 3 direct effects and non of Rest of the in-between index and divide the country into the component database for the program of preparation showed the index for the accuracy and reliability of the information generated from the land area of the province and region of inside Province based on official standards with direct points 0.72 and the statements of comprehensive land information following current provincial division with a score and a direct factor of 0.68 the highest influence are. Because divisions in each place, according to the results of the places to run in the coming accuracy and reliability of the data and information generated from the region are very important, in West Azerbaijan province due to failure to develop political and economic relations, participation and consequently the transparency of information on the results of the land area of the province to and in particular in border and rural areas is low and this leads to lack of proper database in the regions and in the future the problem of construction will be. From the perspective of one of the criteria divisions that better implementation of program development, including Spatial Planning planning can be useful region based on official standards, in the province due to cultural diversity ethnic and religious (and to a significant part of the area classified based on homogeneity of natural and man of the tournament unhealthy to get more funding from the provincial capital and the country reduced to the process of implementation of the program of the Journal of the help that.

Conclusion

The results of the factor analysis confirmed the divisions in the database program Spatial

Planing showed that the three benchmark indexes for the accuracy and reliability of the information generated from the land area of the province and region of the province, based on official standards with live scores 0.72 and statements comprehensive information on land by provincial divisions current rating factor and directly 0.68 the greatest impact has been the law of disappointment before any program planning need information and data related to any of the available and at the same availability should be able to trust them, to the other correct and to-date resources and information available on each level of the administrative political division of the premise of better implementation of the program of preparation would be. The area of divisions within the province if the index is based on science and not a formal process of program planning that matches the area can be a problem back there. As a mentioned program of measures for each level requires adequate information from that level is, unfortunately, one of the main problems of lack of information and resources today for the strict implementation of the program of development of the province and, if available being of little use to be) due date. (The results of the factor analysis, confirmatory divide the country into as the basis and the context of the implementation of Spatial planning showed that the index of configurability and land within the province of West Azerbaijan increased the connection between settlements and the place score of 0.67, the general acceptance of the centrality of the city of Urmia in between the city and the province to lead and manage a fair and reasonable to the development of the whole province with 0.68, and the position of the provincial capital on the development of the infrastructure required for the implementation of operational Spatial Planning with direct rating 0.68 greatest impact study on Has on this component.

ارزیابی نقش تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی

ساجد بهرامی جاف^۱، ریحانه صالح آبادی^۲، رحیم شیوراک^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۲. دانش آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۳. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

چکیده

هر حکومتی جهت قلمرو سازی و اداره بهتر قلمرو خود به سازمان‌دهی مناسب سیاسی فضا اقدام می‌کند؛ سازمان‌دهی سیاسی فضای هر کشور، در قالب تقسیمات کشوری به اجرا درمی‌آید. هدف از این پژوهش بررسی و تحلیل کارکرد تقسیمات کشوری در روند اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی است. روش تحقیق توصیفی تحلیلی و کاربردی است. تحقیق حاضر مبتنی بر یافته‌های پرسشنامه‌ای برگرفته از ۲۱۸ نفر از شهروندان متخصص استان آذربایجان غربی (اساتید و دانشجویان جغرافیای سیاسی، آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای) بوده است و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل تحلیل ساختاری جهت تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که پایگاه اطلاعاتی برای تدوین برنامه‌های آمایش سرزمین با اثر مثبت و مستقیم ۰،۷۴، تقسیمات کشوری به‌عنوان مبنا و بستر برای برنامه‌های آمایش سرزمین با اثر مثبت و مستقیم ۰،۷۹، تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌ها آمایش سرزمین با اثر مثبت و مستقیم ۰،۸۴، که مؤلفه تأمین‌کننده منابع اثر بیشتری بر روی برنامه‌های آمایشی استان داشته است. همچنین شاخص‌های دقت و اعتمادپذیری به اطلاعات تولیدی از پهنه سرزمینی استان و ناحیه‌بندی در داخل استان بر مبنای معیارهای رسمی با امتیاز مستقیم ۰،۷۲، و گویه اطلاعات جامع سرزمینی مطابق با تقسیمات استانی کنونی با امتیاز و ضریب مستقیم ۰،۶۸، بیشترین تأثیر را داشته‌اند. در داخل شاخص‌های تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های برنامه‌های آمایش، شاخص‌های ظرفیت سازمانی مدیریت تقسیمات اداری - سیاسی استان (استاندار، فرمانداران، بخشداران) جهت مدیریت برنامه‌های توسعه‌ای استان با امتیاز و تأثیر مستقیم ۰،۷۶، بیشترین تأثیر را بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان داشته است زیرا این ظرفیت‌های سازمانی و اداری هستند که مسئولیت اجرای برنامه‌های آمایشی را بر عهده دارند.

تاریخ دریافت: ۲۸ مهر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۱۲ دی ۱۳۹۹

شماره صفحات: ۹۴-۷۷

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

تحلیل کارکردی، تقسیمات کشوری، آمایش سرزمین، استان آذربایجان غربی

استناد: بهرامی جاف، ساجد؛ صالح آبادی، ریحانه؛ شیوراک، رحیم (۱۴۰۱): ارزیابی نقش تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۱۲، شماره ۴۷، مردشت: صص ۷۷-۹۴.

DOI: 10.30495/JZPM.2022.5411

†

نویسنده مسئول: ریحانه صالح آبادی

نشانی: دانش آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

تلفن:

پست الکترونیکی: salehabadi100@gmail.com

مقدمه:

۲). کارکرد تقسیمات کشوری عبارت است از تأمین خدمات و امکانات برای مناطق نیازمند و تسهیل حاکمیت دولت تا پایین‌ترین سطح سیاسی. این کارکرد در سطوح مختلف در پهنه سرزمین پیوسته به‌عنوان هدف غایی در نظام برنامه‌ریزی ایران مورد عنایت بوده است (Ahmadipour and Mansoorian, 2006: 63). در واقع کارکردهای سیاسی و غیرسیاسی واحدهای تقسیماتی یک کشور ایجاب می‌کند که به‌منظور بهینه‌سازی و ارتقای سطح عملکردهای آن در چارچوب کشور، سازمان و ساختار مناسب تقسیماتی ایجاد ترتیب داده شود تا این واحدها به‌صورت مجموعه‌ای هماهنگ و در جهت اهداف محلی و ملی نظام سیاسی به وظایف خود عمل کنند (Hafeznia, 2018: 271). چرا که شاخص‌هایی از قبیل دسترسی مناسب سکنه در واحد سیاسی به خدمات و تقویت روحیه مشارکت عمومی می‌تواند به ایجاد فضایی امن برای ساکنین نواحی و گسترش حاکمیت دولت منجر شود. از این‌رو نظام تقسیمات کشوری باید به‌گونه‌ای کارآمد عمل نماید که کم‌ترین تنش و بیشترین هماهنگی و همکاری متقابل را در درون مناطق و بین مناطق هم‌جوار به وجود آورد (Ahmadipour, 2001: 557). در واقع هدف کلی تقسیمات کشوری تهیه چارچوب مناسبی برای تداوم بقای ملی، امنیت ملی و تسهیل توسعه متوازن منطقه‌ای است (Karimipour, 2002: 4). نظام تقسیمات کشوری، تقسیم سرزمین به واحدها یا اجزای کوچک‌تر به منظور اداره آسان‌تر سرزمین از ابعاد مختلف مدیریتی، امنیتی، برنامه‌ای و توسعه‌ای است (Salehpour et al., 2019: 74). با توجه به این اهداف سازماندهی سیاسی فضا، می‌توان آن را مکمل و تسهیل‌کننده برنامه‌های آمایش سرزمین در کشور است. چرا که، آمایش سرزمین با هدف توزیع بهینه جمعیت و فعالیت در سرزمین است به‌گونه‌ای که هر منطقه متناسب با قابلیت‌ها، نیازها و موقعیت خود از طیف مناسبی از فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و جمعیتی متناسب با توان و ظرفیت اقتصادی خود بپذیرد، به‌عبارت‌دیگر، هدف کلی آمایش سرزمین، سازمان‌دهی فضا به‌منظور بهره‌وری مطلوب از سرزمین در مقیاس منطقه‌ای و استانی است (Basirat, 2011: 4)؛ بنابراین، سازماندهی سیاسی فضا (تقسیمات کشوری) را می‌توان در پیوند نزدیک و تاحدی پیش‌شرط آمایش سرزمین در نظر گرفت. بر این مبنای مقاله حاضر تلاش دارد نقش و جایگاه تقسیمات کشوری (سازماندهی سیاسی فضا) استان آذربایجان غربی را در اجرای برنامه آمایش سرزمین این استان مورد بررسی و تحلیل قرار دهد. بر این اساس سوال اصلی تحقیق عبارتست از تقسیمات کشوری تا چه میزان و چگونه بر اجرا و تدوین برنامه‌های آمایش سرزمین تاثیر می‌گذارد؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

۱-۲- سازماندهی سیاسی فضا

هر حکومتی برای اداره قلمرو سرزمینی خود ناچار است کشور را به واحدهای اداری کوچک‌تر تقسیم نماید تا بتواند بهتر و مؤثرتر به ایفای نقش خود در مدیریت سرزمینی و حکومتی بپردازد.

شناخت ماهیت، ساختار، کارکردها، قوانین، روندها و فرایندهای فضایی از سویی و نیز سازمان‌دهی فضا و پدیده‌های فضایی از سوی دیگر موضوع علم جغرافیا است (Hafeznia et al., 2015: 77). در این راستا نقش ویژه جغرافیای سیاسی، سازماندهی سیاسی فضا، در سطوح مختلف ملی و منطقه‌ای است (Ahmadipour et al., 2016: 61). هر حکومتی جهت قلمروسازی و اداره بهتر قلمرو خود به سازمان‌دهی مناسب سیاسی فضا اقدام می‌کند و این امر را بر اساس عوامل مختلف جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و ... انجام می‌دهد؛ به‌طوری‌که سعی می‌کند قلمرو آن همانند اعضای بدن، از هماهنگی و عملکرد مناسب برخوردار شود و متضمن وحدت ساختاری و کارکردی و در پی آن توسعه و امنیت کشور باشد (Ansell & Palma, 2002: 2). هدف سازمان سیاسی فضا در کشور رسیدن به تعادل و توازن اکولوژیک، کاهش نابرابری‌ها، رسیدن به عدالت جغرافیایی و توسعه مناطق محروم و غیر برخوردار در فضای جغرافیایی کشور می‌باشد. از مهم‌ترین بخش‌های مقوله سازماندهی سیاسی فضا، تقسیمات کشوری می‌باشد که هدف عمده آن اداره بهتر واحدهای فضایی کشور و همچنین ایجاد بستر مناسب برای خدمات رسانی به ساکنان می‌باشد. از دید جغرافیای سیاسی بارور کردن توانمندی‌های محلی و بسترسازی برای توسعه متوازن منطقه‌ای، عمق بخشیدن به تعلق سرزمینی ساکنان، کاهش اثرات مخرب ناحیه‌گرایی و از بین بردن واگرایی‌ها و محلی‌گرایی‌ها از راه انجام درست تقسیمات کشوری انجام پذیر است (Mottaqi and Namdarzadeh, 2020: 78). توسعه سرزمین دارای مثلثی سه ضلعی است که اضلاع آن عبارتند از: تقسیمات کشوری، ساختار اداری و میزان اختیارات. آنچه مسلم است تقسیمات کشوری پایه و ظرفی برای دو عامل دیگر بوده و به عنوان یکی از ابزارهای حکومتی، مدیریتی و کنترل فضای جغرافیایی کشور محسوب می‌شود که اگر به‌طور صحیح صورت نگیرد؛ انجام هرگونه برنامه‌ریزی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی ناموفق بوده و در تمام سطوح منجر به نارسایی‌های عمده خواهد شد (Salehpour et al., 1399: 121-120). در اکثر نظام‌های حاکم دنیا کارکرد تقسیمات کشوری دو وجهی است؛ به‌گونه‌ای که از یک‌سو بتواند با توجه به نیاز مناطق، خدمات و امکانات را در اختیار ساکنان نواحی قرار دهد و از سوی دیگر، با پایین آوردن سطح حضور نماینده عالی دولت، حاکمیت را تسهیل و تحکیم کند (Mohammadi and Eghtedarnejad, 2014: 400). توسعه و ارتقای سطح کارکردهای یک واحد تقسیماتی، تا اندازه زیاد به نحوه سازماندهی سیاسی فضا و آرایش بهینه قلمرو سرزمینی کشور بستگی دارد. با توجه به چنین امری، تقسیمات کشوری از مهم‌ترین مسائلی است که برای انجام هرگونه برنامه‌ریزی در سطح کشور و یا نواحی به‌منظور اداره بهتر و بهره‌برداری بیشتر از امکانات موجود و استعدادهای آن منطقه صورت می‌گیرد (Ahmadipour, 2011: 11).

بر مبنای عوامل قومی، زبانی، فرهنگی، مذهبی، جمعیتی و ... می‌باشد» (Ahmadipour, 2014). هدف کلی تقسیمات کشوری، تهیه چهارچوب و بستری مناسب برای تداوم بقای ملی، امنیت ملی و تسهیل توسعه متوازن منطقه‌ای است. تصمیم‌گیری مرتبط با فضای جغرافیایی یک کشور می‌تواند از بعد امنیت داخلی یک کشور بسیار تأثیرگذار باشد. تصمیمات نادرست همگرایی ملی را کاهش می‌دهد و حتی در سیاست خارجی کشور نیز تأثیر می‌گذارد. اهمیت تقسیمات کشوری و ارتباط مستقیم آن با بقای ملی، امنیت ملی، تسهیل اعمال اراده حکومت و ... لزوم شناخت عوامل مؤثر در نحوه تقسیمات کشوری را دوچندان می‌کند. مهم‌ترین عوامل مؤثر در تقسیم‌بندی فضا در ایران در دوره معاصر عبارت‌اند از: شکل حکومت و نوع رژیم سیاسی، مسائل سیاسی - امنیتی و استراتژیک، اقلیت‌های اکولوژیک، جغرافیای قدرت و حمایت و همچنین شاخص‌های علمی و قانونی بیشترین میزان اثرگذاری را در الگوی تقسیمات کشوری داشته است.

۳-۲- رویکردهای مرتبط با تقسیمات کشوری

رویکرد آمایش سرزمین: برنامه‌ریزی آمایش سرزمین را می‌توان در راستای استفاده و بهره‌برداری منطقی و عقلانی از منابع و امکانات و استقرار مطلوب جمعیت در یک فضای جغرافیایی و سرزمینی تعریف نمود (Mir Mohammadi, ۲۰۰۷: ۸). اصول، اهداف و ضرورت‌های آمایش سرزمین در تقسیمات کشوری عبارت‌اند از: تسهیل در خدمات‌رسانی و تأمین نیازهای سکنه مقیم در ناحیه سیاسی، ارتقای رفاه عامه مردم و پوشش کامل خدماتی با تعیین فواصل معقول از مرکز خدماتی، ایجاد هماهنگی بین بخش‌ها و برنامه‌های مختلف اجتماعی - اقتصادی، گسترش تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی درون منطقه‌ای، رضایتمندی سکنه فضای جغرافیایی از الگوهای قالب‌گیری سیاسی فضایی، تخصصی کردن و دادن نقش‌های محوری به مناطق، بهره‌برداری از قابلیت‌ها و پتانسیل‌های مناطق، ایجاد فرایندهای توسعه منطقه‌ای و بارورسازی پتانسیل‌های درون منطقه‌ای شناخت ویژگی‌های عمومی و مشترک فضا و سرزمین و ... (Ahmadipour, 2014: 5). **رویکرد منطقه-ای:** حکومت‌ها و کشورها برای اداره نمودن بهتر و مناسب‌تر قلمرو سرزمینی خود به‌ناچار کشور را به واحدهای اداری کوچک‌تر تقسیم می‌کنند تا از این طریق قادر باشند اعمال درستی بر حاکمیت و ارائه خدمات در سراسر کشور داشته باشند. در این بین تقسیمات داخلی جزو مهم‌ترین مسائلی است که حکومت‌ها همواره به طرق مختلف به آن توجه نموده‌اند. تمامی حکومت‌ها برای انجام‌دادن و تدوین برنامه‌ریزی‌های اقتصادی و اجتماعی در راستای بهره‌برداری‌ها و استفاده منطقی‌تر و مناسب‌تر به این موضوع توجه بسزایی دارند (Shakur, 2014: 5). محرک‌های توسعه‌دهنده در فرایند و روند توسعه منطقه‌گرایی به دو گروه اصلی محرک‌های سطح خرد و محرک‌های سطح کلان قابل تقسیم‌بندی هستند. گروه اول، در ارتباط با بخش‌های اجتماعی

سازماندهی سیاسی فضا، در جهت کنترل و اداره مؤثر سرزمین و یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در قلمروسازی و قلمرو داری کشورها محسوب می‌گردد. کارکردهای سیاسی و غیرسیاسی واحدهای تقسیماتی فضای دولت ملی این امکان را فراهم می‌نماید که در چهارچوب کلیت دولت ملی، ساختار و سازمان مناسبی ایجاد گردد تا واحدهای مزبور قادر باشند اقدامات خود را با هماهنگی بیشتر و در جهت رسیدن به اهداف ملی و محلی و در نتیجه بهبود شرایط سیاسی دولت ایجاد نمایند (Hafeznia, ۲۰۰۲: ۳۷۰). سازماندهی سیاسی فضا در هر کشوری با در نظر گرفتن سابقه تاریخی و فرهنگی، شرایط جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی و متغیرهای دیگر جهت اعمال حاکمیت و نیز عرضه خدمات عمومی انجام می‌گیرد. سازماندهی سیاسی فضا بخشی از سطح زمین که توسط مرز محدود شده را برای ایفای نقش‌های سیاسی آماده می‌نماید (Ahmadipour, 2009). در واقع هدف نهایی از تقسیم هر کشور به واحدهای کوچک‌تر برای سهولت اداره و تأمین امنیت در جهت بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (Azami and Dabiri, 2011: 148). جغرافیدانان در مطالعه سازمان سیاسی فضایی بر سه عامل تأکید بیشتری دارند: گره‌ها؛ پیوندها؛ حوزه نفوذ. در واقع می‌توان بیان نمود که برنامه‌ریزی چند سطحی، تجدید سازمان فضایی از طریق بازساخت گره‌ها، پیوندها و حوزه نفوذ خواهد بود. بدین ترتیب در این نوع برنامه‌ریزی‌ها فرایندهای مرکزیت متمرکز، رها می‌شوند و به جای آن عدم مرکزیت متمرکز در فعالیت‌های انسانی می‌نشیند. سازمان بازساخت شده و به‌صورت سازمان فضایی برنامه‌ریزی چند سطحی نمود می‌یابد (Lotfi, 2015: 170).

۲-۲- تقسیمات کشوری

تقسیمات کشوری، سلسله مراتبی اداری - سیاسی در تقسیم هر کشور به واحدهای کوچک‌تر به‌منظور سهولت اداره و تأمین امنیت و بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی است. این تقسیم‌بندی گاه بر مبنای تاریخ و فرهنگ، اوضاع جغرافیایی و جمعیت و گاه برحسب ملاحظات سیاسی صورت می‌گیرد (Azami and Dabiri, ۲۰۱۱: ۱۴۸). گسترش هرچه بیشتر جوامع و توسعه جغرافیایی و جمعیتی حوزه‌های انسانی یکی از الزاماتی است که حکومت‌ها را به تجدیدنظر و برقراری تقسیمات کشوری جدید بر اساس مواردی چون قومیت‌ها و اعمال سیاست‌های اقتصادی و سیاسی خاص اجتناب‌ناپذیر می‌شود (Ahmadipour, 2009: ۳۰). تقسیمات کشوری، یکی از ابزارهای حکومتی در اداره و کنترل فضای جغرافیایی کشور است و تنها در مورد کوچک‌ترین کشورها است که امکان دارد از پایتخت یک کشور، بدون اتخاذ یک یا چندطبقه واسط اداری، به طور کامل و مستقیم بر سرزمین کشور حکومت کرد. کارکرد تقسیمات کشوری را بدین صورت می‌توان بیان نمود: تأمین خدمات و امکانات برای مناطق نیازمند و تسهیل حاکمیت دولت تا پایین‌ترین رده سیاسی (Ahmadipour, 2009: 559). «کارکرد تقسیمات کشوری در بعد سیاسی به سطح‌بندی قدرت در فضای سرزمینی، در بعد اداری به تمرکز یا عدم تمرکز در حیطه اختیارات و در بعد جغرافیایی به نحوه تقسیم‌بندی فضای سرزمینی

سازمان‌ها، جوامع و مدیریت‌ها می‌باشد. در جهان امروز نظریه‌پردازان ضرورت و اهمیت برنامه‌ریزی منطقه‌ای مناسب و دقیق را برای رسیدن به توسعه متوازن و متعادل در نظر دارند و بر این اعتقاد هستند که توسعه متعادل به دنبال آن است تا بهترین شرایط و امکانات را جهت پیشرفت جوامع به صورت ترکیبی و همه‌جانبه پدید آورد، اختلافات و تفاوت‌هایی که در کیفیت زندگی بین منطقه‌ای و درون منطقه‌ای وجود دارد را به حداقل ممکن می‌رساند و از این طریق این مشکلات را حل و فصل می‌نماید. در کشورهای درحال توسعه از جمله ایران، با توجه به ضرورت توسعه یکپارچه و متوازن، شناخت ویژگی‌های نواحی مختلف و نابرابری نهادی، در هر برنامه‌ریزی اساس کار محسوب می‌شود، زیرا در این کشورها آنهایی از تحلیل سیستم ناحیه‌ای توزیع مطلوب جمعیت و امکانات در سطح ناحیه‌ای است. به عبارت دیگر تحلیل سیستم‌های ناحیه‌ای باید کارایی و بازدهی فعالیت‌های اقتصادی را در همه زوایا به همراه عدالت اجتماعی در توزیع امکانات افزایش داده و به صورت محرک فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی عمل کند (Parizadi, 2018: 187). **رویکرد نهادگرایی:** نهادها از گذشته تاکنون همواره مورد توجه بسیاری از سیاستمداران عرصه توسعه منطقه‌ای قرار گرفته‌اند. نهادگرایی در اقتصاد در قالب اقتصاد نهادگرا دارای پیشینه‌ای بیش از ۵۰ سال است و در طی سه دهه اخیر رویکرد نهادگرایی نوین در اقتصاد مورد توجه قرار گرفته است (Pike, 2006). رویکرد نهادی به عنصری مهم و تأثیرگذار در اقتصاد سیاسی منطقه‌ای یا منطقه‌گرایی جدید تبدیل شده است. به زعم رویکرد نهادی، منابع و پایه‌های این اقتصادهای جدیدتر ترتیبات نهادی، اجتماعی و فرهنگی موجود در سطح محلی پنهان شده است که به عنوان یک منبع غنی از دانش و یادگیری محسوب می‌گردند و خود دارای توانایی‌های ارتباطی و وابستگی غیرتجاری می‌باشند. این وابستگی‌ها در برگزیده دانش محلی، روابط رودررو، کیفیت نهادهای محلی و هنجارها و عادات باثبات می‌باشد. بر اساس رویکرد نهادی، در عرصه نخست سیاست‌گذاری علاوه بر تدارک شرایط لازم برای توسعه منطقه‌ای (همچون سیستم‌های پیشرفته حمل و نقل، تأمین نیروی انسانی ماهر و آموزش‌دیده، تأمین سرمایه و ...)، سیاست‌گذاری‌ها باید با جهت‌گیری توسعه و گسترش فعالیت‌های مرتبط به هم در درون یک منطقه صورت گیرد، چرا که شکل‌گیری مجموعه‌ای از فعالیت‌های مرتبط به هم خود باعث انتقال فناوری، تبادل دانش و اطلاعات، دستیابی به زیرساخت‌های آموزشی، دسترسی به خدمات مورد نیاز و یادگیری در درون منطقه می‌گردد. ضمن اینکه چنین سیاست‌گذاری باعث شکل‌گیری سطحی از رقابت لازم برای پویایی فعالیت‌ها در درون منطقه نیز می‌شود. عرصه دوم سیاست‌گذاری بر تقویت

می‌باشد. نظریه‌های همگرایی و کارکردگرایی که مرتبط با دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی بوده است نیز به این گروه اشاره می‌کند. گروه دوم، در برگزیده اراده سیاسی حکومت‌ها و نهادهای منطقه‌ای و بین منطقه‌ای می‌باشد. ترکیب نمودن این نوع محرک‌ها را یکدیگر می‌تواند بسترهای مشارکت و همبستگی و هماهنگی دولت‌ها را برای رونق بخشیدن و توسعه دادن به عوامل منطقه‌ای و منتقل نمودن آن به فضای بین منطقه‌ای ایجاد نماید که در این شرایط، منطقه‌گرایی از محرک‌های افقی و عمودی برخوردار می‌شود. این محرک‌ها دارای ماهیت سیاسی، اقتصادی، ارتباطی و فرهنگی می‌باشند (Sarafi, 2014: 864). **رویکرد منطقه‌گرایی:** عملکردهای مرتبط با منطقه‌گرایی در جهت کاهش دادن تفاوت‌های سیاسی در یک فضای جغرافیایی است. این اقدامات و عملکردها، داری طیف گسترده‌ای از سهل‌ترین به دشوارترین کارها هستند که آسان‌ترین آنها از دیدگاه سیاسی، قابلیت عملیاتی بیشتری را دارد و چالش کمتری را برای کشورها و دولت‌های ایجاد می‌نماید. در مقابل، سخت‌ترین اقدامات از دیدگاه سیاسی، از قابلیت اجرایی کمتری برخوردار هستند و تهدیدی جدی برای عوامل محلی می‌باشند. از این رو این اقدامات، باید به صورت گام‌به‌گام انجام گیرد تا در گام‌های آغازین با کم‌ترین موانع سیاسی و سازمانی و استفاده نمودن از هزینه‌های کمتر روبه‌رو گردد. به این ترتیب با اجرای گام‌به‌گام اقدامات می‌توان اثرات گوناگون ناشی از اجرای آنها را به خوبی و درستی مشاهده نمود و گام‌های بعدی را نیز با بهره‌گیری از تجربه‌های قبلی اصلاح کرد. در واقع، اجرای گام‌به‌گام اقدامات منطقه‌گرایی با مفهوم شدت منطقه‌گرایی همراه می‌باشد. منظور از «شدت منطقه‌گرایی» میزان تحولات و دگرگونی‌هایی می‌باشد که هر یک از اقدامات و عملکردهای موجود را در یک نظام مدیریتی، در نظر دارد. در واقع، اقدامات با شدت پایین منطقه‌گرایی در تلاش می‌باشد تا همکاری‌هایی داوطلبانه‌ای که بین قلمروها و نهادهای مختلف حکومتی موجود در منطقه ایجاد می‌نماید روند رشد و توسعه فضایی را گسترش دهد و از این طریق به اهداف مورد نظر خود نائل آید. همچنین، اقداماتی مانند یکپارچه‌سازی تک سطحی یا تجدید ساختن ساختارهای دوسطحی، دارای بیشترین شدت منطقه‌گرایی می‌باشند؛ به عبارت دیگر، اقدامات با شدت منطقه‌گرایی بالا به دنبال ایجاد نمودن یک سطح حکومتی واحد یکپارچه یا حکومت کلان‌شهری دوسطحی در کل قلمروهای حکومتی و مدیریتی از جمله شهرداری‌ها، دهیاری‌ها یا فرمانداری‌ها و بخشداری‌ها می‌باشند (Sarafi, 2014: 873). **رویکرد عدالت توزیعی:** توسعه به عنوان فرایندی چندبعدی محسوب می‌شود که سازماندهی مجدد و جهت‌دهی اقتصاد و سیستم‌های اجتماعی را در برمی‌گیرد. توسعه به صورت کلی دربرگیرنده تغییرات و تحولاتی اصلی و بنیادین در ساختارهای مرتبط با

فرایندهای یادگیری تمرکز دارد که در آن بر تعاملات بین بنگاه‌های اقتصادی، دانش و تخصص مشترک، و سیستم‌های قوی حمایتی تأکید می‌شود. چنین سیاست‌گذاری در بلندمدت منجر به شکل‌گیری شبکه‌های همکاری و مشارکت بین بنگاه‌های می‌گردد و وجود چنین شبکه‌هایی منجر به شکل‌گیری انعطاف‌پذیری لازم در بین بنگاه‌های اقتصادی منطقه برای مواجهه شدن با تغییرات احتمالی می‌شود. عرصه سوم سیاست‌گذاری رویکرد نهادی بر اصلاح و بهبود رویه‌ها و ترتیبات نهادهای محلی تأکید دارد. در این عرصه سیاست‌گذاری تأکید اصلی بر بسیج و تحرک نهادهای سیاسی دولتی در سطح محلی نمی‌باشد بلکه تأکید بیشتر بر نقش عوامل و نهادهای غیردولتی است. در عرصه چهارم سیاست‌گذاری نیز به جهت‌گیری‌هایی از سوی گروه‌های اجتماعی خاص توجه می‌شود و به همین خاطر گروه‌های متعدد و متنوع اجتماعی می‌توانند در سطح یک منطقه وجود داشته باشند را در نظر نگرفته است (Faraji Rad, 1390).

۴-۲-ارتباط بین تقسیمات کشوری و آمایش

سرزمین

یکی از مهم‌ترین کار ویژه‌های جغرافیای سیاسی، تقسیم‌بندی درست و بهینه فضا بر اساس ویژگی‌های کنشگر (انسانی)، نوع کنش‌های موجود، کیفیت و مقیاس فضای جغرافیایی است (Rashidi, 2016: 162). تقسیمات کشوری، نوعی سازماندهی فضایی - اداری برای تسهیل در اعمال حاکمیت دولت، شیوه مدیریت و تصمیم‌گیری و همچنین انتظام نوع و نحوه رابطه دولت - ملت و ملت با ملت می‌باشد (Imani, 2019: 115). نظام تقسیمات کشوری بستر شکل‌یابی مدیریت سرزمینی و تشکیلات اداری، تقسیم سرزمین به واحدهای کوچک‌تر اداری و اختیارات نسبی نظام‌های اداری است. در واقع تقسیمات کشوری، ایجاد ساختار اداری - سیاسی و سرزمینی یک کشور به صورت سلسله مراتبی است که از طریق تقسیم سرزمین به واحدهای کوچک‌تر همراه با سیستم دولت محلی شکل می‌گیرد (Ahmadipour, 2016: 66). تقسیمات کشوری از دو جهت حائز اهمیت است؛ وجه اول اینکه در تقسیمات کشوری سازماندهی مطرح می‌شود و در چه دوم نحوه استفاده از این سازماندهی است که در واقع به عنوان ابزار می‌باشد، در حالیکه استفاده از این ابزار در اختیار دولت‌ها می‌باشد، نحوه استفاده بر رابطه بین دولت و مردم مبتنی است. در سرزمین ایران مسئله تقسیمات کشوری در ادوار مختلف از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و میزان توفیق در اداره سرزمین ارتباط کاملی با چگونگی اعتبار سلسله‌های حکومتی و جایگاه آنها، وحدت ملی و دلبستگی ملت به حکومت و در مجموع میزان اقتدار سیاسی حکومت مرکزی داشته است (Ahmadipour, 1999: 27). تقسیمات کشوری را می‌توان ابزار کلیدی برای توسعه سرزمین دانست؛ زیرا با تقسیم سرزمین، در واقع تصمیم‌های مهمی درباره چگونگی رشد نواحی اتخاذ می‌شود. در این بین تقسیمات کشوری باتوجه به اهمیتی که دارد، می‌تواند زمینه‌ساز اجرایی شدن بهتر برنامه‌های توسعه در مناطق باشد که برنامه

جامع آمایش سرزمین یکی از این برنامه‌های توسعه است. برنامه - ریزی آمایش سرزمین عبارتست از فرایند بهره‌برداری عقلایی از امکانات، منابع و استعداد‌های مناطق مختلف سرزمین یک کشور، به عبارتی، برنامه‌ریزی آمایش سرزمین به منظور بهره‌برداری منطقی از منابع و استقرار مطلوب جمعیت، امکانات و فعالیت‌ها در فضای ملی صورت می‌گیرد (Mir Mohammadi, 2007: 8). آمایش سرزمین زیربنای توسعه منطقه‌ای است که زمینه اصلی تهیه برنامه‌های توسعه اقتصادی - اجتماعی هر منطقه را فراهم می‌آورد (Papoli Yazdi, 2004: 3). تقسیمات کشوری از ۳ جهت نقش اساسی را در فرایند آمایش سرزمین دارد؛ تقسیمات کشوری به عنوان پایگاه اطلاعاتی برای آمایش سرزمین؛ تقسیمات کشوری می‌تواند به عنوان یک پایگاه اطلاعاتی گسترده و جامع، در تهیه طرح‌های آمایش مورد استفاده قرار گیرد، در این راستا باتوجه به اینکه مکانیسم دستیابی به عدالت فضایی تا حد زیادی به آمایش سرزمین وابسته است، باید شاخص‌های متناظر توسعه باتوجه به واحدهای سیاسی - فضایی در سطح سکونتگاهی، محلی، منطقه‌ای و ملی یک کشور استاندارد شوند. و در ارتباط با شاخص‌های توسعه در تمامی سطوح تقسیمات سیاسی کشور استاندارد سازی و تبیین گردد. مقایسه شاخص‌های توسعه در واحدهای سیاسی نسبت به شاخص‌های ملی، میزان شکاف‌ها و تفاوت‌های فضایی واحدهای یاد شده را از منظر عدالت فضایی نمایان می‌گرداند (Hafeznia, 2015: 289)؛ بنابراین برنامه - ریزی‌های ملی باتوجه به تفاوت‌های فضایی بین نواحی انجام می‌گیرد و در بسیاری از سرشماری‌های که انجام می‌شود بر مبنای محدوده‌های سرشماری تقسیمات سیاسی - اداری می‌باشد؛ بنابراین تقسیمات سیاسی - اداری نقش مهمی در ایجاد پایگاه - های اطلاعاتی و به دنبال آن برنامه‌ریزی دارند (Ahmadipour, 2014: 6). در تهیه برنامه‌های آمایش، یکی از فاکتورهایی که باید مورد بررسی قرار گیرد، تحلیل سیاسی - اداری و سازمانی در محدوده‌های سیاسی است که در این راستا ویژگی‌های مثل تحلیل ساختار سیاسی قدرت، ارزیابی نظام تصمیم‌گیری و مدیریت در استان و پیوند دولت - ملت بررسی می‌شود (Baserat, 2011: 111). در ادامه به تأثیرات تقسیمات کشوری بر برنامه‌های آمایش سرزمین و میزان نقش و اهمیت آن پرداخته شده است: **تقسیمات کشوری به عنوان مینا و بستر برنامه‌های آمایش سرزمین:** چگونگی تقسیمات کشوری در هر کشوری برگرفته از نوع سیستم سیاسی آن کشور است. به عبارتی نوع نظام سیاسی در هر کشوری تأثیر مستقیمی بر نوع سازماندهی سیاسی فضا در آن کشور دارد (Mir Haidar, 2017: 11). سازماندهی سیاسی فضا یک آمایش سیاسی است که بستر و مبنایی را در جهت سازماندهی بهینه سرزمین و توزیع بهینه فعالیت‌ها و جمعیت فراهم می‌کند. در واقع آمایش تکنیک ارتقای کارکردهای مناطق در چارچوب محدوده‌های طبیعی و اداری - سیاسی همگن می‌باشد (Ahmadipour, 2007: 26). برنامه آمایش سرزمین باتوجه به اینکه با عدالت فضایی همراه

آمایش سرزمین (۱۰ متغیر)، ۲- تقسیمات کشوری به‌عنوان مینا و بستر برای برنامه‌های آمایش سرزمین (۱۰ متغیر) ۳- تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه-ها آمایش سرزمین (۹ متغیر)؛ بنابراین برای هر کدام از این سه بعد متغیرهای در نظر گرفته شد و در نهایت به‌منظور تحلیل نتایج از مدل تحلیل ساختاری (لیزرل) استفاده شد. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناسان (اساتید، دانشجویان دکتری و ارشد رشته جغرافیای سیاسی، آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای) و مدیران دولتی استانی و شهرستانی می‌باشد که در نهایت تعداد ۲۱۸ پاسخ از سوی جامعه آماری جمع‌آوری گردید. بررسی نتایج آزمون کرونباخ نشان می‌دهد که میزان آلفای به‌دست‌آمده مقدار ۰,۸۸۷ است. نتیجه به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که سطح پایایی سؤالات تحقیق در حد بسیار بالایی ارزیابی شده است.

محدوده مورد مطالعه

استان آذربایجان غربی در شمال غربی ایران واقع شده که ۲,۶ درصد از مساحت کشور را در برمی‌گیرد، این استان در سال ۱۳۹۵ که آخرین سرشماری انجام شده در حوزه سرشماری جمعیت بوده است، ۳,۲۶۵,۲۱۹ نفر جمعیت داشته که در ۱۷ شهرستان پراکنده شده‌اند از لحاظ وسعت ارومیه بزرگ‌ترین و شهرستان شوط کوچک‌ترین شهرستان‌های استان هستند، این استان در سال ۱۳۱۶ تشکیل شده و در سال ۱۳۳۴ به نام آذربایجان غربی نام‌گذاری گردید و مرکز آن ارومیه شد. از لحاظ انسانی دارای دو گروه عمده قومی کرد و ترک و اقلیت‌های آشوری و ارمنی می‌باشد، همچنین از لحاظ مذهبی نیز دو گروه بزرگ تشیع و اهل سنت را در خود دارد. این استان یکی از مناطق مستعد کشاورزی است. علاوه بر این وجود ایلات و عشایر در دامداری استان نقش قابل توجهی دارد. این استان از نظر اکتشاف و بهره‌برداری منابع معدنی نسبت به سایر استان‌ها در وضع مطلوبی قرار ندارد بررسی ترکیب کارگاه‌های موجود استان نیز نشان می‌دهد که دو گروه صنعتی کانی‌های غیرفلزی و غذایی - داروئی در بین سایر صنایع بالاترین تعداد میزان اشتغال را دارد. از جمله معادن این استان می‌توان به معادن مصالح و سنگ‌های ساختمانی، گرانیت، میکا، زرنیخ، تالک، تراورتن، طلا، خاک نسوز و پوکه معدنی اشاره کرد.

است، نیازمند شناخت دقیق و جزئی از ویژگی‌های مناطق مختلف به‌منظور بهره‌برداری مناسب از توان آن مناطق برای توسعه و تنظیم یک نوع تقسیم‌کار ملی بر اساس توان آن فضا است، از این رو تقسیمات اداری - سیاسی اگر بر اساس همگنی‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و ... قوام گیرد، باعث بسترسازی مناسب برای تدوین برنامه‌های آمایشی در مناطق و دقت اجرای برنامه‌های آمایشی خواهد بود (Rahimi, 2018: 63).

تقسیمات کشوری تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین: سیاست آمایش سرزمین صرفاً بحث مطالعاتی نیست، بلکه چگونگی اجرای طرح‌ها در پهنه سرزمینی نیز است، از همین رو یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر برنامه‌های آمایشی نظام تقسیمات کشوری است که به‌عنوان تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌ها آمایش سرزمین عمل می‌کند. به‌منظور اجرای بهتر طرح‌های آمایش سرزمین لازم است که طرح‌ها بر اساس پتانسیل‌ها و ویژگی‌های ناحیه‌ای و منطقه‌ای طراحی و اجرا شوند. به عبارتی بهتر آمایش یک نوع برنامه‌ریزی فضایی ملی در سطح منطقه است. بر همین اساس مشارکت مردم در این طرح‌ها لازمه پیشبرد اهداف آمایش در سطوح مختلف است (Ahmadipour, 2014: ۸). در ایران داده‌های آماری رسمی و سرشماری همه حاکمی از تمرکز منابع اقتصادی، امکانات، بهداشت و درمان‌های فرهنگی، سیاسی در کلان‌شهرها بدون توجه به امکانات فضایی آنها می‌باشد که این امر باعث هجوم جمعیت از نقاط پیرامون به سمت مرکز شده است (Zamani, 2009: 93). از این رو اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین ممکن نیست جز در صورت تمرکززدایی و دادن اختیارات به نواحی حاشیه‌ای و کمتر برخوردار (Rahimi, 2018: 63).

مواد و روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است. این پژوهش به دنبال ارزیابی میزان تأثیر تقسیمات کشوری بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی می‌باشد. گردآوری اطلاعات با هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است. بعد از بررسی مبانی نظری تحقیق و مطالعات انجام شده در زمینه موضوع و هدف تحقیق، مطالعه مبانی نظری نشان داد که تقسیمات کشوری از سه بعد بر اجرای آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی تأثیر می‌گذارد که این سه بعد عبارت‌اند از ۱- پایگاه اطلاعاتی برای تدوین برنامه‌های

شکل ۱: منطقه مورد مطالعه (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹)

بحث و یافته‌های تحقیق

نتایج نشان می‌دهد که مدل استفاده شده در حالت‌های مختلف دارای کفایت لازم برای تحلیل نتایج تحقیق است، به عبارتی دیگر نتایج به دست آمده از مدل استفاده شده و مقایسه آن با مقدار استاندارد مدل نشان از مناسب بودن مدل تحلیل برای نتایج پرسش‌نامه دارد.

نتایج جدول شماره ۲ به منظور شناخت میزان همخوانی بین داده‌های تجربی با مدل مفهومی و نظری تحقیق حاضر است و بر این اساس برای شناخت میزان همخوانی داده‌های تجربی و مدل مفهومی از شاخص‌های نیکویی برازش مدل استفاده شده است.

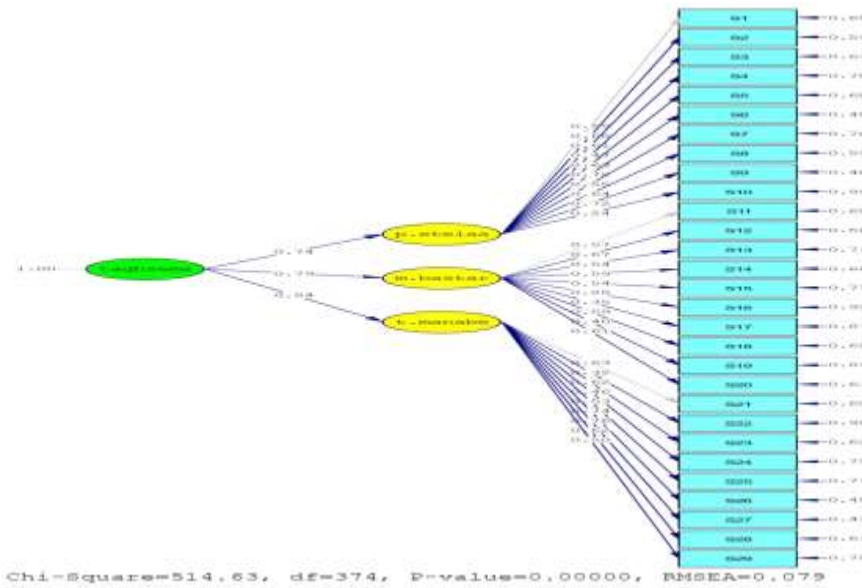
جدول ۱: شاخص‌های برازش مدل ساختاری عناصر تقسیمات کشوری آذربایجان غربی

شاخص‌ها	نام شاخص	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
برازش مطلق	نیکویی برازش	۰,۹۴	$GFI > ۰,۹۰$
	نیکویی برازش اصلاح شده	۰,۸۸	$AGFI > ۰,۹۰$
	برازش نرمال نشده	۰,۹۲	$NNFI > ۰,۹۰$
برازش تطبیقی	برازش نرمال شده	۰,۹۱	$NFI > ۰,۹۰$
	برازش تطبیقی	۰,۹۰	$CFI > ۰,۹۰$
	برازش افزایشی	۰,۹۰	$IFI > ۰,۹۰$
برازش تقلیل یافته	شاخص برازش نرمال تقلیل یافته	۰,۸۰	بالاتر از ۵۰ درصد
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	۰,۰۷۹	RMSEA کمتر از ۱۰ درصد

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

و مستقیم ۰,۷۹، تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌ها آمایش سرزمین با اثر مثبت و مستقیم ۰,۸۴ که مؤلفه تأمین‌کننده منابع اثر بیشتری بر روی برنامه‌های آمایشی استان داشته است. در قسمت بعد با استفاده از دستور T-Value در محیط نرم‌افزار بارهای عاملی و خطاهای آن را بین عناصر و مؤلفه‌های مرتبط با کارکرد تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایشی استان را در حالت معنی‌داری نشان می‌دهد. به منظور بررسی معنی‌دار بودن ارتباط بین مؤلفه‌ها با موضوع تحقیق از T-Value استفاده می‌شود. زیر معنی‌داری در سطح خطای ۰,۰۵، بررسی می‌گردد. از این رو اگر مقدار بارهای عاملی مشاهده شده با T-Value از ۱,۹۶ کمتر باشد معنی‌دار نبوده و بار رنگ قرمز نشان داده می‌شوند.

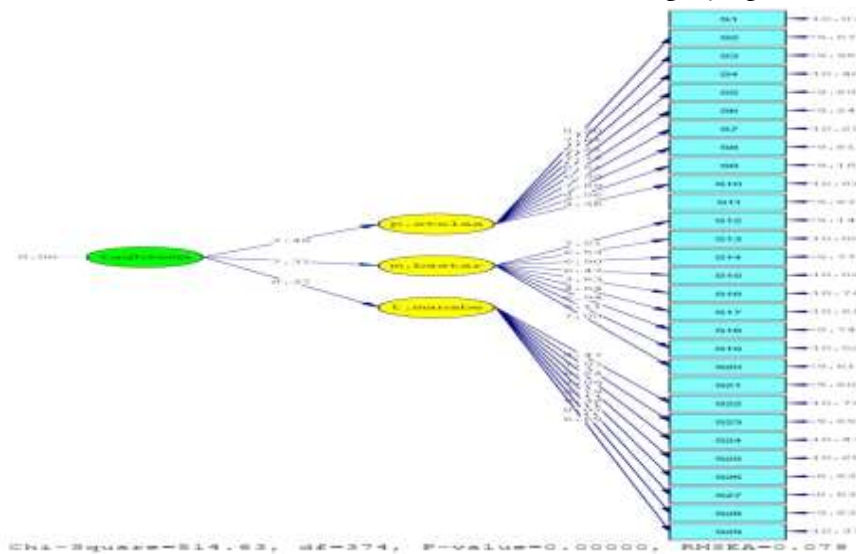
تحقیق حاضر شامل ۲۹ شاخص قابل مشاهده است که عناصر کارکرد تقسیمات کشوری بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان را بررسی نموده. شکل ۲ تخمین تحلیل عامل تأییدی کارکرد تقسیمات کشوری بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین آذربایجان غربی را نشان می‌دهد. میزان ارتباط بین متغیر پنهان (عامل) و متغیر قابل مشاهده به وسیله بار عاملی سنجیده می‌شود. بار عاملی تأییدی بین صفر و یک می‌باشد. اگر بار عاملی کمتر از ۰,۳ باشد، میزان ارتباط کم بوده و نادیده گرفته می‌شود. بار عاملی ۰,۳ تا ۰,۶ قابل پذیرش بوده و بیشتر از ۰,۶ بسیار مناسب می‌باشد. مطابق با شکل ۲ هر سه مؤلفه (عنصر) اثر مثبتی داشته‌اند که به ترتیب عبارت‌اند از: پایگاه اطلاعاتی برای تدوین برنامه‌های آمایش سرزمین با اثر مثبت و مستقیم ۰,۷۴، تقسیمات کشوری به عنوان مینا و بستر برای برنامه‌های آمایش سرزمین با اثر مثبت

شکل ۲: تخمین تحلیل عاملی تأییدی کارکرد تقسیمات کشوری بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹)

مطابق با شکل ۳ مؤلفه‌های اصلی تحقیق در این قسمت به ترتیب؛ پایگاه اطلاعاتی برای تدوین برنامه‌های آمایش سرزمین با امتیاز ۷,۴۸، تقسیمات کشوری به‌عنوان مبنا و بستر برای برنامه‌های آمایش سرزمین با امتیاز ۷,۳۱، تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌ها آمایش سرزمین با امتیاز

۸,۳۷ بوده‌اند که همه مؤلفه‌ها به دلیل بیشتر بودن مقدار آن‌ها از عدد ۱,۹۶ معنی‌دار بوده و مؤلفه تأمین‌کننده منابع با امتیاز آماره T ۸,۳۷ معنی‌داری بیشتری نسبت به دو مؤلفه دیگر بر روی موضوع تحقیق داشته است.

شکل ۳: خروجی T-Value از معنی‌داری مؤلفه‌های مؤثر بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹)

امتیاز و ضریب مستقیم ۰,۶۸ بیشترین تأثیر را داشته‌اند. با توجه به این مسئله که تقسیمات کشوری در هر مکانی بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از همان مکان به اجرا در می‌آید، دقت و اعتمادپذیری به داده‌ها و اطلاعات تولیدی از مناطق بسیار حائز اهمیت بوده، در استان آذربایجان غربی به دلیل عدم توسعه مناسب سیاسی و اقتصادی، میزان مشارکت و به‌تبع آن میزان شفافیت اطلاعات

جدول شماره ۳ اثرات مستقیم و غیرمستقیم را در بین شاخص‌های تقسیمات کشوری به‌عنوان مؤلفه پایگاه اطلاعاتی برای برنامه‌های آمایش نشان می‌دهد، شاخص‌های دقت و اعتمادپذیری به اطلاعات تولیدی از پهنه سرزمینی استان و ناحیه‌بندی در داخل استان بر مبنای معیارهای رسمی با امتیاز مستقیم ۰,۷۲ و گویه اطلاعات جامع سرزمینی مطابق با تقسیمات استانی کنونی با

فراهم می‌نماید، تدوین هرگونه سند برای مناطق در هر سطح و مقیاسی باید بر مبنای برنامه‌های آمایش سرزمین باشد که قابلیت اجرایی بیشتری را بتواند ایجاد کند. شاید یکی از مهم‌ترین دلایل شکست برنامه‌های توسعه برای مناطق عدم انطباق آن با واقعیت‌ها و ظرفیت‌های مناطق باشد که ناشی از عدم توجه به پتانسیل‌های محیطی و انسانی مناطق می‌باشد از این رو ضروری است باتوجه به ماهیت آمایش سرزمین، کلیه برنامه‌ها بر مبنای آن تدوین گردند. تدوین اسناد پایین‌دستی توسعه استان با مدنظر قراردادن آمایش سرزمین، پایین‌ترین میزان میانگین و نمره را از دیدگاه جامعه آماری کسب نموده و این امر ناشی از تفکر بالا به پایین در تدوین اسناد توسعه‌ای برای استان است و همین نوع تفکر سبب گشته که در تدوین اسناد مهم توسعه‌ای چون سند آمایش سرزمین از اسناد پایین‌دستی استفاده انجام نشود، زیرا تدوین‌کنندگان سند آمایش سرزمین در واقع همان اشخاصی هستند که در شکل‌دادن به تقسیمات کشوری استان دخیل بوده‌اند که کوچک‌ترین توجهی به خواسته‌ها و نیازهای فضایی برای توسعه را در تقسیمات خود لحاظ نکرده‌اند؛ و بر همین اساس در این مرحله نیز صرفاً اسناد را به صورت غیرواقعی و به دور از واقعیات موجود در آن ناحیه تدوین می‌نمایند،

به دست آمده از پهنه سرزمینی استان به ویژه در نقاط مرزی و روستایی کم بوده و همین مسئله باعث عدم شکل‌گیری مناسب پایگاه اطلاعاتی در این مناطق شده و در آینده نیز مشکل ساز خواهد بود. از دیدگاه مردم یکی از مهم‌ترین معیارهای تقسیمات کشوری که در اجرای بهتر برنامه‌های توسعه‌ای از جمله آمایش سرزمین می‌تواند مفید باشد ناحیه‌بندی بر اساس معیارهای رسمی است، در استان به دلیل وجود تنوعات فرهنگی (قومی و مذهبی) و تا حدودی اقلیمی لحاظ کردن ناحیه‌بندی‌ها بر مبنای همگنی‌های طبیعی و انسانی از میزان رقابت‌های ناسالم برای دریافت منابع مالی بیشتر از مرکز استان و کشور می‌کاهد و به فرایند اجرای برنامه‌های آمایش استان کمک می‌کند. همان گونه که در سطر بالا اشاره گردید اجرای بهتر برنامه‌های آمایش سرزمین و هر برنامه توسعه‌ای دیگر منوط به داشتن اطلاعات کافی از سرزمین می‌باشد که در عین صحت و وسع آن به روز هم باشد که بتواند نیازهای مناطق را بسنجد، یکی از اهداف تقسیمات کشوری و ناحیه‌بندی‌های درون‌استانی همین مسئله به روز بودن اطلاعات می‌باشد که به عنوان پایگاه اطلاعاتی برای برنامه‌های توسعه‌ای قابل استفاده باشد. باتوجه به این مسئله که آمایش سرزمین زیندگی نوع استفاده از پهنه سرزمینی است، برای کلیه مناطق نوعی تقسیم‌کار ملی بر مبنای بنیان‌های طبیعی و زیستی آن

جدول ۳: نتایج مدل ساختاری تقسیمات کشوری به عنوان پایگاه اطلاعاتی برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی

مؤلفه	اثر	فاکتور	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم
سهمیات کشوری برنامه‌های آمایش سرزمین به عنوان پایگاه اطلاعاتی	۰,۷۴	شکل‌گیری چارچوب تقسیمات کنونی بر مبنای معیارهای رسمی تقسیمات کشوری	۰,۵۹	۰,۷۹
		اطلاعات جامع سرزمینی مطابق با تقسیمات استانی کنونی	۰,۶۸	۰,۹۲
		تأثیر تعریف دقیق از منطقه بر تقسیمات کنونی استان	۰,۶۱	۰,۸۲
		تدوین پایگاه اطلاعاتی و آماری برای کل سرزمین بدون در نظر گرفتن موانع طبیعی	۰,۴۷	۰,۶۳
		تأثیر تعریف دقیق از منطقه بر تقسیمات استانی بر مبنای آن منطقه	۰,۶۵	۰,۸۸
		ناحیه‌بندی در داخل استان بر مبنای معیارهای رسمی	۰,۷۲	۰,۹۷
		میزان استفاده از اسناد بالادستی توسعه جهت بهره‌برداری تدوین‌کنندگان آمایش سرزمین	۰,۵۵	۰,۷۴
		میزان تدوین اسناد پایین‌دستی توسعه استان با مدنظر قراردادن آمایش سرزمین	۰,۶۴	۰,۸۶
		دقت و اعتمادپذیری به اطلاعات تولیدی از پهنه سرزمینی استان	۰,۷۲	۰,۹۷
		دقت در طراحی قالب‌های شهرستانی استان و تأثیر آن بر پیشبرد برنامه آمایش سرزمین استان	۰,۲۴	۰,۳۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

پذیرش عمومی مرکزیت شهر ارومیه در بین تمامی شهرستان‌های استان برای رهبری و مدیریت عادلانه و منطقی امورات توسعه‌ای کل استان با ۰,۶۱ و موقعیت مرکز استان بر روی توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های عملیاتی آمایش سرزمین با امتیاز مستقیم ۰,۵۹، بیشترین تأثیر را بررسی را بر روی این مؤلفه داشته است. پذیرش و مقبولیت اکثریت اعضای هر جامعه نسبت به جایگاه مدیریت می‌تواند رقابت‌ها و نارضایتی‌های ناشی از جایگاه مدیریت را به مقدار زیادی کاهش دهد، در استان آذربایجان غربی به دلیل شکل سرزمینی و عدم توسعه زیرساخت‌های ارتباطی قسمت‌های شمال، جنوب و جنوب شرقی استان برای انجام امور اداری خود باید مسافت بسیار زیادی را طی کنند تا به مرکز استان برسند، از این رو مرکزیت شهر ارومیه برای رهبری و مدیریت عادلانه مورد

بر مبنای جدول ۴، از میان شاخص‌های مؤلفه مینا و بستر اجرای برنامه‌های آمایش، شاخص‌های قابلیت شکل و چارچوب سرزمینی استان آذربایجان غربی برای افزایش پیوند بین سکونتگاه‌ها با امتیاز مستقیم ۰,۶۷ بیشترین امتیاز را داشته است، زیرا شکل و چارچوب استان قابلیت همگرایی بیشتر را در بین ساکنین آن فراهم می‌نماید، به عبارت دیگر در استان آذربایجان غربی به دلیل سابقه تاریخی سکونت هر دو قوم کرد و ترک در پهنه سرزمینی استان سبب افزایش تبادلات فرهنگی و اجتماعی گشته است، و این سابقه سکونت از سوی دیگر سبب پراکنش اقوام در کل پهنه سرزمینی استان شده به گونه‌ای که در بیشتر نقاط استان تنوعات قومی و مذهبی را شاهد هستیم که نوعی همزیستی را سبب گشته و در صورت تقویت این همزیستی شاهد افزایش پیوند بین مناطق مختلف در داخل استان خواهیم بود.

از معضلات مهم در استان آذربایجان غربی عدم دقت در طراحی شهرستان‌ها است به گونه‌ای که در بیشتر شهرستان‌ها انواع مختلفی از اقوام و مذاهب موجود در آن جمع شده‌اند و این تجمیع سبب بروز انواع مشکلات شده مسئله قابل ذکر در اینجا این است که صرف در کنار هم بودن اقوام و مذاهب مشکل آفرین نیست بلکه تبعیضات ناشی از در دست داشتن قدرت توسط یکی از این اقوام سبب به حاشیه رفتن سایر گروه‌ها شده، در استان اکثریت مدیران و فرماندهان رده بالا از طیف خاص قومی و مذهبی بوده‌اند و به تبع این مسئله برخورداری از خدمات و امکانات به مقدار بسیار بیشتر برای این گروه قومی و مذهبی بوده است که زمینه بروز نارضایتی را در سایر گروه‌ها فراهم کرده، بر همین مبنای سایر گروه‌ها در فرایند توسعه استان و مسائل ناشی از مشارکت با گروه قومی غالب (از لحاظ مدیریتی و خدماتی) به مشکل برمی‌خورند و این مشکلات اجرای مطلوب برنامه‌های آمایشی را به خطر می‌اندازد.

تردید واقع شده است که ضروری می‌نماید که تجدیدی نظری در زمینه مرکزیت این شهر صورت گیرد. نقش مساحت منطقی شهرستان‌های استان بر مدیریت بهینه سرزمینی استان با امتیاز ۰,۵۹ از تأثیرگذارترین گویه‌های مطرح شده در این بخش بوده، مساحت منطقی برای مدیریت بهینه یکی از ملزومات تقسیمات مناسب فضا است، در استان آذربایجان غربی بیشتر شهرستان‌ها از مساحت کوچکی برخوردار بوده و از طرف دیگر شهرستان‌های مثل ارومیه، خوی و سلماس مساحت بیشتری رو دارا می‌باشند و بیشتر شهرستان‌های مرزی در جنوب و شمال استان از مساحت کم و تراکم کم جمعیتی برخوردار هستند که زمینه‌ساز مشکلات امنیتی برای کشور خواهند بود. گویه چینش و استقرار منطقی واحدهای تقسیمات کشوری (شهرستان‌ها، بخش‌ها و ...) به لحاظ آرایش گروه‌های قومی و مذهبی در راستای اجرای مطلوب برنامه‌های آمایش سرزمین استان یکی از گزینه‌های طرح شده در این بخش بوده و دارای اثر مستقیم ۰,۴ درصدی است، یکی

جدول ۴: نتایج مدل ساختاری تقسیمات کشوری به عنوان مبنا و بستر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی

مؤلفه	اثر مستقیم	فاکتور	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم
تقسیمات کشوری به عنوان مبنا و بستر برای برنامه‌های آمایش سرزمین	۰,۷۹	امکان تدوین و اجرای برنامه آمایش سرزمین برای تمام پهنه سرزمینی	۰,۵۷	۰,۷۲
		قابلیت شکل و چارچوب سرزمینی استان آذربایجان غربی برای افزایش پیوند بین سکونتگاه‌ها	۰,۶۷	۰,۸۵
		موقعیت مرکز استان نسبت به سایر شهرستان‌ها در جهت ارائه خدمات اداری - سیاسی مؤثر به سایر بخش‌ها	۰,۵۴	۰,۶۸
		موقعیت مرکز استان بر روی توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرای برنامه‌های عملیاتی آمایش سرزمین	۰,۵۹	۰,۷۴
		نحوه استقرار شهرستان‌های استان نسبت به همدیگر بر افزایش پیوندهای مالی، جمعیتی و فیزیکی	۰,۵۴	۰,۶۸
		فاصله منطقی بین شرق - غرب و شمال - جنوب بر مدیریت بهینه سرزمینی استان	۰,۲۸	۰,۳۵
		نقش تعداد منطقی شهرستان‌های استان بر مدیریت بهینه سرزمینی استان	۰,۳۵	۰,۴۴
		نقش مساحت منطقی شهرستان‌های استان بر مدیریت بهینه سرزمینی استان	۰,۵۹	۰,۶۹
		چینش و استقرار منطقی واحدهای تقسیمات کشوری (شهرستان‌ها، بخش‌ها و ...) به لحاظ آرایش گروه‌های قومی و مذهبی در راستای اجرای مطلوب برنامه‌های آمایش سرزمین استان	۰,۴۰	۰,۵۱
		پذیرش عمومی مرکزیت شهر ارومیه در بین تمامی شهرستان‌های استان برای رهبری و مدیریت عادلانه و منطقی امورات توسعه‌ای کل استان	۰,۶۱	۰,۷۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

انتخابات، عدم همکاری کامل با دستگاه‌های اجرایی و مسائلی از این قبیل که وحدت استانی را به خطر می‌اندازد، باتوجه به این مسائل ضروری است که مشارکت سایر گروه‌های انسانی موجود در استان را در ساختار قدرت چه در سطح استان و چه در سطوح پایین‌تر شاهد باشیم. سطح خوداتکایی استان در تأمین نیازمندی‌های انسانی توسعه چون بافت فرهنگی، سرمایه اجتماعی، دانش و مهارت با تأثیر مستقیم و امتیاز ۰,۷۴ در رده دوم از مقدار تأثیرگذاری بر اجرای مطلوب برنامه‌های آمایش قرار گرفته، استان آذربایجان غربی باتوجه به جمعیت نسبتاً زیاد و همچنین تنوعات قومی و مذهبی موجود در آن از خوداتکایی بسیار زیادی در حوزه انسانی برخوردار است که این خوداتکایی سبب افزایش ظرفیت اجرای مطلوب‌تر برنامه‌های آمایش سرزمین استان خواهد شد، اما متأسفانه در استان به دلیل وجود تفکرهای تمرکزگرا به این

بر اساس جدول ۵، در داخل شاخصه‌های تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های برنامه‌های آمایش، شاخص‌های ظرفیت سازمانی مدیریت تقسیمات اداری - سیاسی استان (استاندار، فرمانداران، بخشداران) جهت مدیریت برنامه‌های توسعه‌ای استان با امتیاز و تأثیر مستقیم ۰,۷۶، بیشترین تأثیر را بر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان داشته است زیرا این ظرفیت‌های سازمانی و اداری هستند که مسئولیت اجرای برنامه‌های آمایشی را برعهده دارند، همان گونه که در قسمت قبلی به آن اشاره شد، به دلیل تطابق مدیران ارشد شهرستان‌ها با یک گروه قومی و مذهبی منجر به بروز تفکر خودی و غیرخودی و یا مرکز و پیرامون در بین گروه‌های انسانی در استان شده و این مسئله منجر به یک نوع واکنش از جانب کسانی شده که در قدرت سهمی ندارند و این واکنش به صورت‌های مختلف بروز می‌کند از جمله عدم مشارکت در

مشکلات خاص این نواحی می‌شود به عبارت دیگر تجارت مرزی مناسب یکی از راه‌حل‌های آمایش سرزمین برای توسعه مناطق مرزی است که در وضعیت نامناسب اقتصادی به سر می‌برند، از سوی دیگر با توجه به این مسئله که اجرای برنامه‌های آمایش نیاز به منابع مالی مناسب و قابل اتکالی دارد، درآمدهای ناشی از تجارت مرزی که در قالب طرح‌های مختلف به دست می‌آید سطح خوداتکالی استان به منابع مالی برای اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین را بالا می‌برد و در نتیجه برنامه‌های آمایش مناسب‌تر و زودتر به اجرا در می‌آیند.

ظرفیت‌های انسانی بها داده نمی‌شود و برای تکمیل پروژه‌ها و یا صنایع موجود در استان از سایر نیروهای غیربومی استفاده می‌شود. تأثیر ساختار فضایی استان از موقعیت مرزی و هم‌جواری با عراق، ترکیه و نخجوان برای پیشبرد اهداف توسعه با امتیاز و تأثیر مستقیم ۰٫۶۳ در رده سوم از میزان تأثیر بر روی کارکرد این مؤلفه در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان داشته است، این ظرفیت منحصر به فرد قابلیت تجارت مرزی خارق‌العاده به استان بخشیده است که می‌تواند فرایند توسعه را در این استان تا حدود زیادی به پیش ببرد و از مشکلات آن بکاهد، این پتانسیل ویژه در صورت بهره‌برداری مناسب سبب رونق شهرستان‌های مرزی و

جدول ۵: نتایج مدل ساختاری تقسیمات کشوری تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین

مؤلفه	اثر مستقیم	فاکتور	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم
تأمین منابع و ظرفیت‌های تدوین و اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین	۰٫۸۶	تأثیر ساختار فضایی استان از موقعیت مرزی و هم‌جواری با عراق، ترکیه و نخجوان برای پیشبرد اهداف توسعه	۰٫۶۳	۰٫۷۵
		بهره‌برداری‌های متناسب با موقعیت مرزی همانند ایجاد بازارچه‌های مرزی، مناطق ویژه	۰٫۳۲	۰٫۳۸
		پیوند مناسب بین شهرستان‌های استان با استان‌های هم‌جوار در راستای پیشبرد اهداف توسعه	۰٫۶۲	۰٫۷۴
		پیوند مناسبی بین ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های شهرستان‌های استان جهت هم‌افزایی در اهداف توسعه استان	۰٫۴۶	۰٫۵۴
		سطح خوداتکالی استان در تأمین نیازمندی‌های اساسی چون منابع آب‌وخاک، انرژی، مواد معدنی و...	۰٫۵۳	۰٫۶۳
		سطح خوداتکالی استان در تأمین نیازمندی‌های انسانی توسعه چون بافت فرهنگی، سرمایه اجتماعی، دانش و مهارت و...	۰٫۷۴	۰٫۸۸
		ظرفیت سازمانی مدیریت تقسیمات اداری - سیاسی استان (استاندار، فرمانداران، بخشداران) جهت مدیریت برنامه‌های توسعه‌ای استان	۰٫۷۶	۰٫۹۰
		تأثیر ثبات سیاسی ناشی از تقسیمات کشوری در پیشبرد اهداف توسعه‌ای استان	۰٫۶۲	۰٫۷۴
		تأثیر وحدت و انسجام اجتماعی گروه‌های جمعیتی استان جهت پیشبرد اهداف توسعه‌ای	۰٫۵۰	۰٫۵۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

نتایج حاصل از مدل تحلیل عاملی تأییدی در تقسیمات کشوری به‌عنوان پایگاه اطلاعاتی برنامه‌های آمایش سرزمین نشان داد که سه معیار شاخص‌های دقت و اعتمادپذیری به اطلاعات تولیدی از پهنه سرزمینی استان و ناحیه‌بندی در داخل استان بر مبنای معیارهای رسمی با امتیاز مستقیم ۰٫۷۲ و گویه اطلاعات جامع سرزمینی مطابق با تقسیمات استانی کنونی با امتیاز و ضریب مستقیم ۰٫۶۸، بیشترین تأثیر را داشته‌اند، یقیناً قبل از هرگونه برنامه‌ریزی ابتدا باید اطلاعات و داده‌های مربوط به هر بخش در دسترس و موجود باشد و در عین موجود بودن باید بتوان به آنها اعتماد نمود، به عبارت دیگر صحیح و به‌روز بودن منابع و اطلاعات موجود در هر سطح از تقسیمات سیاسی اداری یکی از پیش‌فرض‌های اجرایی شدن هرچه بهتر برنامه‌های آمایش خواهد بود. ناحیه‌بندی و تقسیمات درون‌استانی اگر بر مبنای شاخص‌های علمی و رسمی نباشد فرایند برنامه‌ریزی که منطبق با این ناحیه‌بندی‌ها می‌باشد به مشکل برمی‌خورد. همان‌گونه که گفته شد برنامه‌ریزی برای هر سطحی

نیاز به اطلاعات جامع و کافی از آن سطح دارد، متأسفانه یکی از مشکلات اصلی استان نبود اطلاعات و منابع کافی و به‌روز برای اجرای دقیق برنامه‌های توسعه‌ای استان می‌باشد و در صورت موجود بودن از قابلیت استفاده کمی برخوردار می‌باشد (به دلیل قدیمی بودن). نتایج حاصل از مدل تحلیل عاملی تأییدی تقسیمات کشوری به‌عنوان مبنا و بستر اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین نشان داد که شاخص‌های قابلیت شکل و چارچوب سرزمینی استان آذربایجان غربی برای افزایش پیوند بین سکونتگاه‌ها با امتیاز مستقیم ۰٫۶۷، پذیرش عمومی مرکزیت شهر ارومیه در بین تمامی شهرستان‌های استان برای رهبری و مدیریت عادلانه و منطقی امورات توسعه‌ای کل استان با ۰٫۶۱ و موقعیت مرکز استان بر روی توسعه زیرساخت‌های موردنیاز برای اجرای برنامه‌های عملیاتی آمایش سرزمین با امتیاز مستقیم ۰٫۵۹، بیشترین تأثیر را بررسی را بر روی این مؤلفه داشته است. یکی از مهم‌ترین مسائل مطرح در هر نوع تقسیماتی رضایت اکثریت شهروندان آن جامعه در سرتاسر پهنه سرزمینی می‌باشد، از این‌رو، یکی از مشکلات اصلی در استان

انکارناپذیر آن می‌باشد یکی از راه‌های افزایش سطح مشارکت مردمی افزایش تمرکززدایی در سطوح اداری و سیاسی می‌باشد که می‌توان از طریق افزایش حوزه اختیارات ادارات دولتی در شهرستان‌ها این امر را به پیش برد. استان آذربایجان غربی به دلیل وجود تنوعات فرهنگی و مذهبی و همچنین محیطی بسیار غنی بوده، اما به دلیل عدم توسعه‌یافتگی مناسب بهره‌برداری‌های صورت گرفته از پتانسیل‌های محیطی استان صرفاً خام بوده و نبود صنایع تبدیلی در حوزه‌های مختلف سبب ارزان‌فروشی و فقر در بین کشاورزان و کارگران معادن استان گشته است و این امر از سوی دیگر باعث عدم استفاده صحیح از پتانسیل‌های انسانی گشته است. موقعیت جغرافیایی استان که در مجاورت سه کشور خارجی قرار گرفته پتانسیل بسیار نادری برای تجارت مرزی و رشد و توسعه اقتصادی نواحی مرزی و به تبع کل استان را سبب می‌شود، اما این قابلیت آن گونه که لازم است مورد بهره‌برداری قرار نگرفته، یکی از قابلیت‌های بسیار مهم استان وجود عقبه‌های فرهنگی کشورهای مجاور در داخل آن می‌باشد و این قابلیت در تسهیل ارتباطات برون‌مرزی و تجارت بسیار مؤثر واقع خواهد شد.

آذربایجان غربی فاصله زیاد با مرکز استان می‌باشد که بر روی کارکرد شهر ارومیه به‌عنوان مرکز استان تأثیر منفی گذاشته است، به‌گونه‌ای که شهروندان تکابی که در منتهی‌الیه جنوب شرقی استان واقع شده‌اند برای انجام دادن امور اداری و درمانی خود باید مسافتی بیش از ۳۰۰ کیلومتر را که بیش از چند ساعت طول می‌کشد طی نموده و با توجه به ساعات اداری ادارات، اربابان رجوع که از قسمت‌های جنوب یا شمال استان به ارومیه سفر می‌کنند نصف شب به راه افتاده تا سر موقع به امورات خود برسند و بر کسی پوشیده نیست که این رفت‌وآمدها چه هزینه‌های انسانی و زیست‌محیطی به همراه دارد. در داخل شاخصه‌های تأمین‌کننده منابع و ظرفیت‌های برنامه‌های آمایش، شاخص‌های ظرفیت سازمانی مدیریت تقسیمات اداری - سیاسی استان (استاندار، فرمانداران، بخشداران) جهت مدیریت برنامه‌های توسعه‌ای استان با امتیاز و تأثیر مستقیم ۰،۷۶، سطح خوداتکایی استان در تأمین نیازمندی‌های انسانی توسعه چون بافت فرهنگی، سرمایه اجتماعی، دانش و مهارت با تأثیر مستقیم و امتیاز ۰،۷۴ و تأثیر ساختار فضایی استان از موقعیت مرزی و هم‌جواری با عراق، ترکیه و نخجوان برای پیشبرد اهداف توسعه با امتیاز و تأثیر مستقیم ۰،۶۳ بیشترین تأثیر را بر روی کارکرد این مؤلفه در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان داشته‌اند. برای اجرای دقیق هرگونه برنامه‌ای مشارکت مردمی اصل

References

- ۱- Ahmadipour Zahra; Ghanbari, Azizullah; Hafeznia, Mohammad Reza (2010), The Effect of the Model of Country Divisions on the Development of Geographical Space (Case Study: Zanjan Province), Spatial Planning and Planning (Teacher of Humanities), Volume 14, Number 4 (68), pp. 39-61. (Persian)
- ۲- Ahmadipour, Z (2011), The role of the system of national divisions in the national development of Iran; Modares Quarterly, Volume 15, Number 2, pp. 40-27. (Persian)
- ۳- Ahmadipour, Z. (2008), The function of national divisions in increasing the national security coefficient, 10th Geographical Congress, Tehran. (Persian)
- ۴- Ahmadipour, Z., (2001), Sustainability of public security in the context of national divisions, Proceedings of the Conference on National Security and Unity of Tehran, Tehran: Ministry of Interior. (Persian)

- ۵- Ahmadipour, Z., (2007), The role of the geography of power and support in the formation of new divisive borders after the Islamic Revolution (city level), Modares Quarterly, Volume 13, Number 1, Tehran, pp. 28-2. (Persian)
- ۶- Ahmadipour, Z; Ghanbari, AH; Ameli, A. (2009) Analysis of factors affecting the promotion of levels of national divisions; Geopolitical Quarterly, Fifth Year, First Issue, Tehran, Geopolitical Association. (Persian)
- ۷- Ahmadipour, Z; Ghanbari, AH; Karami, AH (2014). Political organization of space. Third edition. Tehran: Geographical Organization of the Armed Forces. (Persian)
- ۸- Ahmadipour, Z; Jafarzadeh, H.; Mirzaei, M. (2014), Functional analysis of the divisions of Iran in the implementation of Spatial Planning programs with emphasis on Iran,

- Regional Planning Quarterly, Fourth Year, No. 14, pp. 1-12. (Persian)
- ۹- Ahmadipour, Z; Mansoorian, A., (2006), Country Divisions and Political Instability in Iran, 1978-2007; Geopolitical Quarterly, Second Year, No. 1. (Persian)
- ۱۰- Ahmadipour, Zahra and Jafarzadeh, Hassan and Poor Taheri, Mehdi and Karimi, Mehdi, 2016, A Study of the Role of Country Divisions in Regional Development, Geopolitical Quarterly, Twelfth Year, First Issue, pp. 60-82. (Persian)
- ۱۱- Ansell, Christopher K. & Palma, Giuseppe Di, ۲۰۰۲, On Restructuring Territoriality: Europe and North America, Cambridge University Press.
- ۱۲- Azami, e; Dabiri, A., (2011), Analysis of the system of political division of space in Iran, Geopolitical Quarterly, Volume 7, Number 2, pp. 181-147. (Persian)
- ۱۳- Azami, H; Dabiri, A. (2011) Analysis of the elements of political-security threat in the system of national divisions of Iran, Tehran: Journal of Humanities - Space Planning and Planning, Volume 15, Number 4. (Persian)
- ۱۴- Basirat, M (2011), Land Management, first edition, Publications of the Organization of Municipalities and Rural Affairs, Tehran. (Persian)
- ۱۵- Etaat, J; Nikzad, R. (2015); The effect of political division of space on regional development; Case study: Provinces of the southern coast of Iran; Human Geography Research, Volume 48, Number 2. pp. 243-227. (Persian).
- ۱۶- Faraji Rad, Kh; Kazemian, Gh., Eftekhari, A. (2011). Pathology of Regional Development Policies in Iran from the Perspective of Institutional Approach, Quarterly Journal of Management and Development Process, Volume 26, Summer 92, No. 2, 84. (Persian)
- ۱۷- Hafeznia, MR (2018), Political Geography of Iran, ninth edition, Samat Publications, Tehran. (Persian)
- ۱۸- Hafiznia, MR.; Ahmadipour, Z; Ghaderi Hajat, M., (2015), Politics and Space, Fourth Edition, Papli Publications, Mashhad. (Persian)
- ۱۹- Imani, b; Tavani, e; Khosravi Mehr, H; Bakhtar, S. (2009), Assessing the changes in quality of life indicators due to political-administrative improvement of space at the district level (Kuhsarat section - Minoodasht city); Quarterly Journal of Geography and Urban Planning, Year 9, No. 31, pp. 130-113. (Persian)
- ۲۰- Karimipour, Y (2002), An Introduction to the Divisions of the Country in Iran; Volume One, Tehran, Geographical Association of Iran. (Persian)
- ۲۱- Lotfi, H. (2015). A Comparative Study of the Impact of Political Space Management on the Development of Qeshm and Kish Islands Case Study, Environmental Management Quarterly, No. 32. (Persian)
- ۲۲- Madadi Varzaghani, A. (2016), Prioritization of Indicators of Country Divisions in the Feasibility of Land Management Plans in Iran, Master Thesis in Land Planning, under the supervision of Mir Najaf Mousavi and Vahid Mohammadnejad, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University. (Persian)
- ۲۳- Mahmoudi, M. (2007), An Analysis of the Great Developments in Land Management in the Last Half Century and Presenting Suggestions for Improving the Land Management Status of Iran; Land Management Quarterly, Third Year, No. 1, pp. 181-140. (Persian)
- ۲۴- Mir Heidar, D; Rasti, AS; Mirahmadi, F (2017), Fundamentals of Political Geography; Twenty-second edition, Side Publications. Tehran. (Persian)
- ۲۵- Mir Mohammadi, M. (2007); Spatial Planing planning and economic security considerations; Publications of Tadbir Eghtesad Research Institute, Tehran. (Persian)
- ۲۶- Misra, RP (2004). Regional Development of New Methods, translated by Abbas Mokhber, Ministry of Planning and Budget, Tehran. (Persian)
- ۲۷- Mohammadi, H.; Eghtedarnejad, M. (2014), Explaining the Relationship and Correlation between Development and Public Security in the Framework of Iran's Country Divisions: A Case Study: The Formation of Qazvin Province, Human Geographical Research, Volume 46, Number 2, pp. 399-413. (Persian)
- ۲۸- Montazeri, M.; Jahanshah Lu, L; Majidi, H (2017). Developments in the physical-spatial structure of Yazd and the factors affecting it, Journal of Environmental Studies Haft Hesar, Volume 1, Number 2, pp: 1 - 2. (Persian)
- ۲۹- Mottaqi, A; Namdarzadeh, M. (2020); Relationship between place identity and the actions of political divisions in space (Case

- study: Kazerun city); Journal of Regional Planning, Year 9, Issue 33, pp. 86-75. (Persian)
- ۳۰- Muir, R (2000). A new introduction to political geography. Translated by Mir Haider Valley. Tehran. Publications of the Geographical Organization of the Armed Forces. (Persian)
- ۳۱- Nikosresht, M, Trudast, Z, Meshkini, A (2017). Explaining the Spatial Organization Pattern of Urban Viability (Case Study: Ilam City), Urban Structure and Function Studies, Year 6, Issue 20, Fall 2, Pages 1-4. (Persian)
- ۳۲- Papoli Yazdi, MH, (2004), Social Justice and the Development of the Application of Philosophy and Ideology in Land Management, Geographical Research Quarterly, No. 74, Mashhad, pp. 51-77. (Persian)
- ۳۳- Pelevar, A. (2015); Effects of Country Divisions on Urban-Regional Plans in North Khorasan; Geography and Environmental Sustainability, Volume 6, Number 19, pp. 16-1. (Persian)
- ۳۴- Pike , A., Rodriguez-Pose, A., & Tomaney, J. (۲۰۰۶). Local and regional development. London: Rutledge. pp. ۳-۱۲۲
- ۳۵- Prizadi, I, Mirzadeh, H. (2018). Regional Development in Iran with Distributive Justice Approach, Journal of Applied Research in Geographical Sciences, Year 18, Issue 05, Fall 97. (Persian)
- ۳۶- Rahimi, B (2018), Functional analysis of country divisions in the implementation of land management programs in Kermanshah province; Master Thesis in Geography and Land Management Planning, under the guidance of Nasser Soltani, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University. (Persian)
- ۳۷- Rashidi, M.; Alipour, AS; Hosseinvand Shokri, Ro Saeedzadeh, M (2016), Geopolitical pathology of country divisions from the perspective of land management; Journal of Political Geography Research, First Year, Third Issue, pp. 186-156. (Persian)
- ۳۸- Salehpour, Sh; Riahi, and Afrakhteh, H (2020); Analysis of effective factors on the annexation of rural settlements to the city based on the framework of national divisions (Case study: Urmia metropolis); Journal of Regional Planning, Volume 10, Number 37, pp. 90-77. (Persian)
- ۳۹- Salehpour, Sh; Riahi, and; Afrakhteh, H. (2020); Factors Affecting the Inefficiency of the Country Division System at the Local Level (Case Study: Urmia County); Geopolitical Quarterly, Volume 16, Number 3, pp. 147-119. (Persian)
- ۴۰- Sarrafi, M (2014). Fundamentals of Regional Development Planning, Budget Planning Organization, Tehran. (Persian)
- ۴۱- Shakur, AS; Zangabadi, AS; Karimi Outbabadi, Fah (1393); Necessities and reasons of provincial divisions in Iran with the regional approach of Fars province; Regional Planning, Fourth Year, No. 15. pp. 12-1. (Persian)
- ۴۲- Vadei, K (2015) Administration and Divisions of Iran, Journal of Historical Studies, No. 2 and 3 of the fourth year. (Persian)
- ۴۳- Zamani, F. (2009), The importance of demography in Spatial Planing planning (with emphasis on the study of provincial migrations); Population Quarterly, No. 70, pp. 132-107. (Persian).

